

Χαράλαμπος Γιαννακόπουλος: Ομιλία στον Ιανό, 4 Μαΐου 2022

[...]

Θα ξεκινήσω από την ποίηση, «Μουσάων αρχώμεθα», που λέει κι ο Ησίοδος, κι ας πρόκειται να μιλήσω τελικά για έναν τόμο με κριτικά και άλλα, πεζά βέβαια, κείμενα. Συνοψίζω λοιπόν μια μικρή ιστορία που αφηγείται ο Στάθης Κουτσούνης στο βιβλίο του: Τις μέρες που ακολούθησαν τη φωτιά που έκαψε το σπίτι του Αργύρη Χιόνη στην Κορινθία και μαζί και τα περισσότερα από τα βιβλία του, τριγύριζε ο ποιητής στ' αποκαΐδια και βρίσκοντας γύρω μισοκαμένες σελίδες προσπαθούσε διαβάζοντάς τες να αναγνωρίσει τον συγγραφέα τους. Άλλοτε τα κατάφερνε και άλλοτε όχι. Τα βιβλία του Κουτσούνη τα αναγνώριζε, όπως είπε στον ίδιο αργότερα, από το ύφος τους, από την προσωπική του φωνή. Αυτό ακριβώς, η δημιουργία μιας προσωπικής διακριτής φωνής, είναι η κύρια φιλοδοξία του Στάθη Κουτσούνη όσον αφορά την ποίηση. «Θα ήμουν ευχαριστημένος, λέει, εάν πραγματικά μπορούσε κάποιος να διακρίνει το προσωπικό μου ύφος, τον τρόπο με τον οποίο εγώ έχω καταθέσει την οπτική μου για τα πράγματα.» Και με κάποια άλλη αφορμή συμπληρώνει: «Είμαστε ό,τι γράφουμε. Όταν διαβάζω τους στίχους μου ή όταν τους διαβάζουν άλλοι ακούω την οντότητα μου, θεατές και κυρίως αθέατες πλευρές της.» Αν συμφωνήσουμε ότι η ποίηση αποκαλύπτει περισσότερο τις αθέατες πλευρές του δημιουργού της, τότε ίσως στα πεζά του κείμενα να διακρίνονται οι ορατές πλευρές της προσωπικότητάς του. Τις πολλές αυτές πλευρές, τις πολλές αυτές ιδιότητες του Στάθη Κουτσούνη, που σε μεγάλο βαθμό συνυπάρχουν ή και συναιρούνται, μπορούμε στον τόμο που εξετάζουμε να τις διακρίνουμε και να τις ονομάσουμε ως εξής: είναι αυτή του φιλόλογου, αυτή του δασκάλου, του ανθολόγου, του κριτικού, και φυσικά του ποιητή.

Είθισται οι ποιητές να ασχολούνται και με την κριτική, κυρίως της ποίησης, τη δημοσιογραφική, τη φιλολογική κριτική, τη μαχόμενη, την αποστασιοποιημένη κριτική. Θυμίζω μερικά μόνο ονόματα: Ιάκωβος Πολυλάς, Κωστής Παλαμάς, Κώστας Βάρναλης, Τέλος Άγρας, Βύρων Λεοντάρης, Γιώργος Σεφέρης, Οδυσσέας Ελύτης, Αλέξανδρος Κοτζιάς, Σπύρος Τσακνιάς κ.ά. «Τι είναι όμως εκείνο, αναρωτιέται ο ίδιος ο Κουτσούνης στην εισαγωγή του, που κάνει έναν λογοτέχνη, έναν ποιητή, που δεν είναι επαγγελματίας κριτικός να ασχοληθεί με την κριτική;» «Οι λόγοι είναι πολλοί..., απαντάει ο ίδιος. Θα αναφέρω μόνο την αγάπη που μπορεί να γεννηθεί από την ανάγνωση ενός βιβλίου...» Επιτρέψτε μου, προς επίρρωση, να διαβάσω το κλασικό επιχείρημα του μεγάλου κριτικού George Steiner. Λέει: «Η λογοτεχνική κριτική πρέπει να γεννιέται από ένα χρέος αγάπης. Κατά έναν τρόπο προφανή και όμως μυστηριώδη το ποίημα, το θεατρικό έργο ή το μυθιστόρημα κατακτά τη φαντασία μας. Όταν αφήνουμε το έργο δεν είμαστε πια εκείνοι που ήμασταν όταν το ξεκινήσαμε. Για να δανειστώ μια εικόνα από ένα άλλο πεδίο, όποιος έχει πραγματικά κατανοήσει έναν πίνακα του Σεζάν θα βλέπει από κει και πέρα ένα μήλο ή μια καρέκλα όπως δεν τα είχε ξαναδεί ποτέ. Τα μεγάλα έργα τέχνης μάς διαπερνούν σαν τους ανέμους της καταιγίδας, ανοίγοντας διάπλατα τις πύλες της αντίληψης και κλονίζοντας την αρχιτεκτονική των πεποιθήσεών μας με τις μεταμορφωτικές τους δυνάμεις. Προσπαθούμε να καταγράψουμε τον αντίκτυπο τους, να βάλουμε μια καινούρια τάξη στο ρημαγμένο μας σπίτι. Κάποιο πρωταρχικό ένστικτο συλλογικότητας μάς ωθεί να μεταδώσουμε στους άλλους την ποιότητα και τη δύναμη αυτού που νιώσαμε. Επιχειρούμε να τους πείσουμε να αφεθούν και εκείνοι σε αυτό. Τούτη η απόπειρα πειθούς είναι η πηγή των πιο αληθινών ενοράσεων που μπορεί να επιτύχει η κριτική.»

Τέτοιου είδους είναι η κριτική, με την ευρεία έννοια, που ασκεί ο Κουτσούνης. Γράφει αποκλειστικά για έργα και συγγραφείς που αγαπάει, επιχειρώντας να αναπαραστήσει με λέξεις τη δική του ανταπόκριση σε αυτά και να μεταδώσει στον αναγνώστη την αίσθηση που του δημιούργησαν. Μ' αυτόν τον τρόπο, καταθέτοντας τις προσωπικές του αγάπες, αποκαλύπτει τις δικές του επιρροές και τους δασκάλους του ως ποιητή. Γράφει μεταξύ άλλων για τον Τάκη Σινόπουλο, τον Μίλτο Σαχτούρη, τον Γιώργη Παυλόπουλο, τον Αλέξανδρο Ίσαρη, τον Τάκη Καρβέλη, ποιητές η σκιά των οποίων διακρίνεται χωνεμένη και στην ποίηση του ίδιου του Κουτσούνη. Γράφει επίσης για τους μεγάλους μας ποιητές, τον Σολωμό, τον Καβάφη, τον Παπαδιαμάντη, ας τον συμπεριλάβουμε καταχρηστικά στους ποιητές, τον Ρίτσο, τον Ελύτη, την Αγγελάκη- Ρουκ, αλλά και για ποιητές που για το ευρύ τουλάχιστον κοινό δεν έχουν βρει ακόμα την ακριβή τους θέση στον κανόνα: τον Χρίστο Λάσκαρη, τον Θανάση Βενέτη, τον Τάσο Γαλάτη, τον Γιώργο Γεωργούση, τον Γιάννη Κοντό, τον Μανόλη Πρατικάκη, τον Γιώργο Μαρκόπουλο και άλλους.

Η φιλολογική σκευή του Στάθη Κουτσούνη καθώς και η ιδιότητά του του δασκάλου γίνεται φανερή σε κάθε κριτικό κείμενο που περιλαμβάνεται στον τόμο, αφενός από τη χρήση των φιλολογικών εργαλείων που κάνει κατά την παρουσίαση και ανάλυση των έργων με τα οποία καταπιάνεται και αφετέρου από την πίστη του στην παιδευσιμότητα, ας την πούμε έτσι, όλων ανεξαιρέτως των αναγνωστών. Δεν απευθύνεται ο Κουτσούνης στους ειδικούς ή στους φανατικούς της ποίησης, γιατί πιστεύει, εδώ θα χρησιμοποιήσω τα δικά του λόγια, ότι «η λογοτεχνία και γενικότερα τα κείμενα δεν ανήκουν μόνο στους ειδικούς αλλά σε κάθε σκεπτόμενο και προβληματιζόμενο άνθρωπο που διαθέτει ευαισθησία και ανήσυχο πνεύμα.» Η στόχευση του Κουτσούνη ως κριτικού είναι πάντα διττή. Σχηματικά θα το διατύπωνω ως εξής: από τη μία να εκτεθεί ο αναγνώστης στη γνώση που του παρέχεται από τον φιλόλογο και από την άλλη να κοινωνήσει τη συγκίνηση που ένιωσε ο ποιητής από το υπό εξέταση έργο. Τελικός σκοπός έτσι κι αλλιώς είναι η αναγνωστική απόλαυση.

Άφησα τελευταία την ιδιότητα του ανθολόγου γιατί νομίζω αξίζει να την ξεχωρίσουμε. Κάθε συστηματικός αναγνώστης είναι βέβαια ταυτόχρονα και ένας μικρός ή μεγάλος ανθολόγος, γιατί με κάθε καινούργια ανάγνωση, με κάθε άκοπο βιβλίο που πιάνει στα χέρια του, με κάθε νέα σελίδα που γυρίζει προσθέτει ένα καινούργιο λήμμα στις άπειρες ανθολογίες που διαρκώς και αδιαλείπτως καταρτίζει μες στο μυαλό του ή στο σημειωματάριό του, σχηματίζοντας μια ανθολογία εν προόδω, πολλές και ποικίλες ανθολογίες δηλαδή στο μάκρος μιας ζωής. Ο Κουτσούνης το κάνει αυτό πιο συστηματικά από ότι οι υπόλοιποι αναγνώστες. Στον τόμο *Μπροστά σε αλλότριο ρόπτρο* εμφανίζονται 8 ανθολογίες που έχει καταρτίσει ο συγγραφέας ενώ περιλαμβάνεται και ένα θεωρητικό κείμενο για το Ανθολόγιο κειμένων ως εργαλείο προσέγγισης ενός συγγραφέα και παρουσιάζονται επιπλέον δύο βιβλία που μπορούν να χαρακτηριστούν ανθολογίες. Ανθολογείται ο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, ο Τάκης Σινόπουλος, ο Μιχάλης Κατσαρός, ο Γιώργης Παυλόπουλος, ο Χρίστος Λάσκαρης, ο Τάσος Γαλάτης και ο Μανόλης Πρατικάκης, ενώ περιέχεται και μια ανθολογία ποιημάτων για τη σχολική ζωή που είχε πρωτοδημοσιευτεί σε συνέχειες στον ημερήσιο τύπο. Στο θεωρητικό κείμενό του ο συγγραφέας εντοπίζει την ύπαρξη ανθολόγων ήδη στα χρόνια της αρχαιότητας, κυρίως στην ελληνιστική περίοδο, και καταγράφει ως προϋποθέσεις για τη σωστή δημιουργία μιας ανθολογίας τόσο τη βαθιά γνώση του ανθολογούμενου έργου όσο και των χαρακτηριστικών του αποδέκτη της ανθολογίας και φυσικά την αναγνωστική

ευαισθησία. Μειονεκτήματα κάθε ανθολογίας είναι η αναπόφευκτη υποκειμενικότητα και η αποσπασματικότητά της. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο η ανθολογία είναι για τον Κουτσούνη ένα εργαλείο, δεν αποτελεί σκοπό δεν υποκαθιστά το έργο των δημιουργών, λέει ο ίδιος, είναι απλώς ένα μέσον, το όχημα που οδηγεί στο έργο.

Ως όχημα που οδηγεί στο έργο μπορούμε να εκλάβουμε όχι μόνο την ανθολογία αλλά και κάθε κριτικό κείμενο από αυτά που περιλαμβάνονται στο *Μπροστά σε αλλότριο ρόπτρο* του Στάθη Κουτσούνη. Όπως και αυτήν εδώ την ομιλία, που μόλις έφτασε στο τέλος της. Επόμενος σταθμός το έργο...

Χαράλαμπος Γιαννακόπουλος

[εκφωνήθηκε στον **Ιανό**, κατά την παρουσίαση του βιβλίου
Μπροστά σε αλλότριο ρόπτρο, 4 Μαΐου 2022]